

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA MOLİYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH AMALIYOTI

Xalilov Bahromjon Bahodirovich

Osiyo Xalqaro Universiteti, Buxoro,

Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada rivojlangan mamlakatlarda moliyaviy nazoratni tashkil etish amaliyotining tashkiliy tuzilishi, unga kiruvchi tashkilotlar, ularning oliy nazorat organlari hamda ularning faoliyati, maqsadi to'g'risida ochib berilgan.

Kalit so'zlar: BMT, taftish organi, personal maslahatchilar, taftish kengashi, kongress, INTOSAI, Oliy nazorat organ, davlat subsidiyasi.

Dunyo mamlakatlaridagi moliyaviy nazorat tizimlari tahlil etilganda, ularning aksariyati bir-biriga o'xshamaydigan ekanligini ko'rish mumkin. Ammo rivojlangan mamlakatlarning moliya tizimlarini o'rganish o'ziga xos ahamiyatga ega. Sababi ulardagi iqtisodiy(moliyaviy) rivojlanishga moliyaviy nazorat tizimining to'g'ri tashkil etilganligi, moliya mexanizmining amal qilishining samarali ekanligi ham aytish mumkinki o'z ta'sirini ko'rsatgan. Umuman olganda, moliyaviy nazorat tizimining rasional(optimal) tashkil etilishi moliya tizimining rivojlanishiga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Shunday ekan, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun taraqqiy etgan mamlakatlar moliyaviy nazorat tizimini puxta o'rganish va ularning ilg'or tajribasini o'zlashtirish zaruriy ehtiyoj sanaladi.

BMTning taftish organini moliyaviy nazorat faoliyati jahonning turli davlatlarida joylashgan. Tashkilot faoliyatini tekshirishga ma'sul 3 kontinentning ishtirokchilarini o'z ichiga oladi. BMT byudjetidan har yili 8 mlrd AQSh dollaridan ortiq mablag' turli dastur va loyixalarni moliyalashga ishlatiladi. Uning xarajatlari jahonda tinchlikni saqlash, ilmiy izlanishlarga, narkotik moddalarni tarqalishini oldini olishga, ma'muriy xarajatlarga to'g'ri keladi.

BMT personal maslahatchilari bilan birga 50 000 kishini tashkil etadi. BMTning byudjeti 180 dan ortiq davlatlarning reglament badallari hisobidan shakllanadi. BMTning tashqi nazorat tizimini birinchi galda taftish kengashi tashkil etadi. Taftish kengashiga BMT a'zosi bo'lgan 3 ta davlatning 3 a'zosi kiradi. Ular 3 yillik muddatga Bosh Assambleya tomonidan saylanadi. Taftish kengashiga a'zolik davlatlar o'rtasida bir maromda taqsimlanishi kerak. Tashqi moliyaviy nazorat tizimiga Boshqaruv kengashi bilan birga maxsus taftish bo'limlari kiradi. Ular quyidagilar:

- Korxona va oziq – ovqat xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha BMT;
- YuNESKO;
- Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti;
- Butunjahon oziq – ovqat dasturi;

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

Kengashning moliya-xo'jalik faoliyatining obyekti bo'lib, uning tarkibidagi tashkilotlar va BMT bo'limlari kiradi:

- Nyu Yorkdagi BMTning sekretariati, hamda uning Jeneva va Venadagi bo'limlari;
- BMTning xududiy iqtisodiy komisiyalari;
- BMT personalining pensiya fondi;
- BMTning maxsus hamda tinchlikni saqlash missiyasi;
- BMTning rivojlantirish Dasturi;
- BMTning qochoqlar masalalari bo'yicha komissariati;
- BMTning bolalikni himoya qilish Fondi;
- BMTning atrof – muhitni muhoofaza qilish Dasturi;
- Xalqaro savdo markazi;

Xorij mamlakatlarida moliyaviy nazorat faoliyatini olib boruvchi asosiy tashkilotlar audit tashkilotlari hisoblanadi

Davlatlarda moliyaviy nazorat tizimida hal qiluvchi tashkilot shubhasiz, oliy nazorat organlari(ONO) hisoblanadi. ONO turli mamlakatlarda turlicha ataladi.

Rivojlangan davlatlar moliya tizimini o'rganish, ularning tashabbusi bilan qabul qilingan xalqaro moliyaviy nazorat qoidalari, umume'tirof etilgan tartiblar, tamoyil va me'yorlarni o'rganishni taqozo etadi. Moliyaviy nazoratning xalqaro amaliyotida ISSAI tushunchalari mavjud. ISSAI bu (International Standards of Supreme Audit Institutions) oliy nazorat organlari(ONO)ning xalqaro standartlaridir.

Moliyaviy nazoratni tashkil etish amaliyotida tub burilish INTOSAI tashkilotining tashkil etilishi va uning doirasida LIMA deklarasiyasining qabul qilinishi natijasida yuz berdi.

INTOSAI tashkiloti 1953 yilda mamlakatlar oliy nazorat organlarining faoliyatini muvofiqlashtirish uchun tashkil etilgan. A'zolari: 193 (188Q1Q4) ta bqlib, ulardan 188 ta davlat (O'zbekiston INTOSAI a'ziligiga kirmagan) va 1 ta Yevropa Auditorlar Sudi a'zo bo'lib, Fransuz tilida so'zlashuvchi mamlakatlar oliy nazorat organlari tashkiloti, Portugal tilida so'zlashuvchi mamlakatlar oliy nazorat organlari tashkiloti, Ichki Auditorlar Instituti va Jahon Banki qo'shimcha a'zolar hisoblanadi.

INTOSAI shtab-kvartirasi Venada joylashgan tashkilot bo'lib, yig'ilishlarini har uch yilda bir marta o'tkazadi. Tarkibida nazoratni rivojlantirish xalqaro markazi faoliyat yuritadi. INTOSAI ning Afrikada AFROSAI, Osiyoda ASOSAI, Karib dengizi havzasida CAROSAI, Arab davlatlarini birlashtirgan ARABOSAI, Lotin Amerikasida OLACES, Evropada EUROSAI kabi mintaqaviy bo'limlari faoliyat ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Халилов, Б. Б., Нарзуллаева, Г. С., Баходиров, С., & Университети, Б. Д. (2021). ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ. *MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS*, 51.

2. Bahodirovich, X. B. (2024). KICHIK BIZNES SUB'EKTLARINING MOLIYAVIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.
3. Bahodirovich, X. B. (2024). O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARINI TUZISH TARTIBI. *Gospodarka i Innovatsiya*, 52, 9-13.
4. Bahodirovich, X. B. (2024). AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA QARZ MABLAG'LARI HISOBIGA MOLIYALASHTIRISHDA KORPORATIV OBLIGATSIYALAR. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 211-216.
5. Bahodirovich, X. B. (2024). MOLIYAVIY RISKLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TASNIFLANISHI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 334-339.
6. Bahodirovich, X. B. (2024). MOLIYAVIY HISOBOT XALQARO STANDARTLARI (MHXS) NING TAVSIFI VA MOHIYATI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 218-224.
7. Bahodirovich, X. B. (2024). DIVIDEND SIYOSATINING NAZARIY ASOSLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 225-231.
8. Bahodirovich, X. B. (2024). KORXONALARDA SOLIQLARNI REJALASHTIRISH VA UNING BOSQICHLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 205-210.
9. Bahodirovich, X. B. (2024). MOLIYAVIY HISOBOTLARNI MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TUZISHNING NAZARIY ASOSLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 340-346.
10. Bahodirovich, X. B. (2024). MOLIYAVIY AKTIVLARNING MOHIYATI, TASNIFLANISHI VA BAHOLANISHI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 217-219.
11. Bahodirovich, K. B. (2024). RISK IN BOND VALUATION. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 349-354.
12. Bahodirovich, X. B. (2024). O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO'SHIB OLISHLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 343-348.
13. Bahodirovich, X. B. (2024). O 'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA FONDLARI FAOLIYAT MEXANIZMI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 337-342.
14. Bahodirovich, X. B., & Jamilova, E. (2024). AUDITORLIK HISOBOTI VA UNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISH ASOSLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 38-43.
15. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK XULOSASI VA UNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 252-258.
16. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK TASHKILOTINING HUQUQLARI, MAJBURIYATLARI VA JAVOBGARLIGI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 31-37.

17. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITDA MUHIMLIK DARAJASINI ANIQLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 18-23.

18. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITNING AXLOQ KODEKSI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 24-30.

19. Bahodirovich, X. B. (2024). BANK SIRI VA BANK AXBOROTINING MAXFIYLIGIGA RIOYA QILISH TALABLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 259-265.

20. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK TEKSHIRUVLAR NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 245-251.

21. Bahodirovich, X. B. (2024). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 271-277.

22. Bahodirovich, X. B., & Rajabova, M. (2024). O'ZBEKISTONDA AUDITORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 264-270.

23. Bahodirovich, X. B. (2024). MOLIYAVIY QO'YILMALARNI AUDITORLIK TEKSHIRUVIDAGI AUDIT AMALLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 258-263.

24. Bakhodirovich KB. CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. *IMRAS*, 6 (6), 161–165 [Internet]. 2023

25. Kayumovich, K. O. (2020). The highlight priorities for the development of digital tourism in Uzbekistan. *International scientific review*, (LXIX), 61-62.

26. Abidovna, A. S. (2024). XUSUSIY OLIY TA'LIMDA HR MENEJMENTDAN FOYDALANISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(08), 68-74.

27. Alimova, S. (2024). NEW APPROACHES TO THE EFFECTIVENESS OF INTERACTION BETWEEN PROFESSIONAL EDUCATION AND EMPLOYERS. *Modern Science and Research*, 3(7), 211-218.

28. Alimova, S. O. FEATURES OF THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. *Kielce: Laboratorium Wiedzy Artur Borcuch*.

29. Abidovna, A. S. (2024). "PERSONNEL MANAGEMENT" AND "HUMAN RESOURCE MANAGEMENT": HISTORY OF ORIGIN, ESSENCE AND RELATIONSHIP OF CONCEPTS. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 336-343.

30. Ibodullayevich, I. E. (2024). Inqirozga Qarshi Choralar Dasturi Doirasida Kichik Biznes Va Xususi Tadbirkorlik Subyektlarini Marketing Tizimi Asosida Rivojlantirish Muammolari. *Miasto Przyszłości*, 54, 1495-1503.

31. Mamlakat, I. (2023). THE USE OF DICTIONARIES IN READING AND UNDERSTANDING LITERARY TEXTS IN NATIVE LANGUAGE LESSONS. *International Journal of Advance Scientific Research*, 3(09), 285-292.

32. Supiyevna, B. M. (2024). IMPROVING THE EFFICIENCY OF LEADER LABOR IN THE MODERN MANAGEMENT SYSTEM. *Gospodarka i Innowacje.*, 54, 51-55.

33. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2024). SANOAT KORXONALARI INNOVATSION STRATEGIYALARINING IERARXIK TUZILISHI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 187-192.

34. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2024). SANOAT KORXONALARI INNOVATSION STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH JARAYONI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 193-198.

35. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2024). TIKUVCHILIK SANOATI KORXONALARIDA BAZAVIY INNOVATSION STRATEGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 332-336.

36. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2024). SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION STRATEGIYANI SHAKLLANTIRISH VA AMALGA OSHIRISHNING DOLZARBLIGI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 183-187.

37. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2024). TIKUVCHILIK SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION STRATEGIYALARINI QOLLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 325-330.

38. Xudoynazarovich, S. A. (2024). CHALLENGES OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND THEIR SOLUTIONS. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(12), 398-402.

39. Kayumovich, K. O., Gulyamovich, D. I., & Khudoynazarovich, S. A. (2020). Information and information technologies in digital tourism. *Special issue on financial development perspectives of the life standard in Central Asia*, 32.

40. Khudoynazarovich, S. A. (2022). Features of evaluating the effectiveness of activities at the Bukhara State University. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(11), 153-159.

41. Qizi, R. N. O. (2024). YASHIL IQTISODIYOTGA OTISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MASALALARI. *Gospodarka i Innovacje.*, 54, 56-61.

42. Qizi, R. N. O. (2024). YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR O'SISH KO'RSATKICHLARI. *Gospodarka i Innovacje.*, 54, 113-118.

43. Hakimovich, T. M., & Avazovna, R. L. (2024). AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 314-322.

44. Hakimovich, T. M., & Avazovna, R. L. (2024). BUXORO VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASI VA BANDLIK. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 67-73.

45. Avazovna, R. L., & Hakimovich, T. M. (2024). YASHIRIN IQTISODIYOTNING MILLIY JAMIYATIMIZGA TA'SIRI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 104-108.

46. Akbarovna, N. N. (2024). TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT YURITISHNING SHAKLLARI VA YO'NALISHLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 57-63.

47. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). FRILANSERLIK-O'ZINI O'ZI BAND QILISHNING YANGI SHAKLI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 283-288.

48. Qayumovna, J. Z., Ne'matovna, R. N., & Azizovna, P. A. FAVORABLE INVESTMENT CLIMATE FORMATION ISSUES FOR ATTRACTING ACTIVE INVESTMETNS. *GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY*, 29.

49. Bustonovna, J. Z. (2024). MOLIVAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOT BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING USTUVOR YO 'NALISHLARI.

50. Jumayeva, Z. (2024). DAVLAT TASHKILOTLARINING FAOLIYATINI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ISH YURITISH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHNING ZARURIY SHARTLARI. *Modern Science and Research*, 3(6).

51. Turayevich, I. A. (2024). MILLIY IQTISODIYOTGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNI BOSHQARISH YO 'LLARI. *Miasto Przyszłości*, 55, 1464-1468.

52. AT, I. (2024). MINTAQALARDA TADBIRKORLIK SUB'EKTLARI INVESTITSION LOYIHALARINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 306-314.

53. AT, I. (2024). MINTAQALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA UNI INVESTITSIYA BILAN TA'MINLASHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(2), 241-248.

54. Avazovna, R. L. (2024). PENSIYA TA'MINOTINI MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH ORQALI PENSIYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MASALALARI. *Miasto Przyszłości*, 55, 1469-1474.

55. qizi Bobojonova, M. J. (2023). AGROTURIZMNING IQTISODIYOTDA O 'RNI, SALOHIYATI VA INFRATUZILMASINI YAXSHILASH. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(8), 48-52.

56. Jumayeva, Z. B., & Bobojonova, M. J. (2024). TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYA QILISHDA DIVERSIFIKATSIYA STRATEGIYASINING AHAMIYATI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 300-306.

57. Jumayeva, Z. B., & Bobojonova, M. J. (2024). IQTISODIY TEBRANISHLAR SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING YASHOVCHANLIK DARAJASINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 313-318.